Milliyet SANAT DERGİSİ
30 Mart 1973 Sayı: 26

SCANFAN

Ruhi Su 1912 yılında Van'da doğdu. Fakat ona "Adanalıdır" demek daha doğru olur. Müzik Öğretmen Okulu'nu ve Devlet Konservatuarı Opera bölümünü bitirdi. Sanatçının en büyük uğraşı halk türküleri üzerinedir.

Veysel ile tanışmanız ne zaman, nasıl oldu? Ortak anılarınız var mı?

Âşık Veysel'i 1941 - 1942 yıllarında tanıdım, yanlış hatırlamıyorsam... Köy Enstitülerinde beraber çalıştığımız zamanlar da oldu. Düşüncesinin ve sanatının gelişmesinde Köy Enstitülerinin büyük katkısı olmuştur. Hemen en güzel türkülerini o dönem içinde söyledi. Ama, bu katkıların karşılıklı olduğunu da söylemeliyim; hoş sohbet, çok efendi bir insandı, biz de kendisinden çok şeyler öğrendik... Veysel ile tanışmamız oldukça ilginç... Sanırım 1941 yıllarıydı. Ankara'da Ahmet Kutsi Tecer beyin evindeydik. Cevat Dursunoğlu, Tahsin Banguoğlu, Bedrettin Tuncel ve Muzaffer Sarısözen de vardı. Veysel Ankara'ya geldiği için böyle bir toplantı yapılacağını duyup ben de gitmiştim. Aslında ben de türkü söylediğim için, bir usta karşısında kendimi sınamak istiyordum. Bir ara, bu türkü söyleme arzumu belli ettim. "Pekalâ, hadi bakalım Ruhi Su, sen de bir iki türkü söyle" dediler. Bir saz eşliği olmadan birkaç türkü söyledim. Sonunda "Nasıl buldun Veysel?" diye bir soru atıldı ortaya. Veysel, düşündü; "Efendim" dedi, "Dağlarda bir çiçek olur, onu alır şehre getirirsin, güzel saksılarda, güzel topraklar içinde yetiştirir, geliştirirsin. Belki, daha güzel bir çiçek olur, ama o eski kokusunu belki bulamayız" dedi. Bedrettin Tuncel, "Buyur bakalım Ruhi Su" dedi. Ben bu davranışa biraz alındım, hatta gereken dersi de aldım. Ama, işimin yanlış olmadığını da biliyordum. Benim aldığım müzik kültürü, ses eğitimi içinde görevim zaten, işte o "başka çiçeği" bulmaktı, o gelişmiş "başka çiçeği"...

Bundan sonra da Veysel'le ilişkilerim ölünceye kadar sürdü. Köy Enstitülerinde birlikte çalıştığımız zamanlar bu ilk konuşmayı hatırladıkça Veysel çok üzülürdü.

Âşık Veysel'in, Yunus'tan bu yana gelen "Halk şiiri" zincirinin son halkası olduğu ileri sürülüyor. Siz de aynı kanıda mısınız?

RUHİ SU

Ruhi Su, Âşık Veysel'le beraber...

"Âşık Veysel eski ezgilere yeni biçimler getirdi. Klâsik konuları yeni deyimlerle sürdürdü. "Bu topraklar daha nice Veyseller yetiştirir" demişti."

Bu soru Âşık Veysel'in kendisine sorulduğu zaman "Bu topraklar daha nice Veyseller yetiştirir" demişti. Yaşadığı süre içinde de, şimdi de Veysel kadar güçlü, hatta toplumun bugünkü durumunu anlatmada daha da güçlü halk ozanları var. Gerek halk şiirimizi, gerekse halk müziğimizi yeteri kadar tanıma olanağını bulamayanlar, Veysel'i duyup tanıyınca şaşırıp kaldılar. Gerçekten de halk şairimiz ve halk ozanlarımız hakkında böyle bir bilgiye sahip olmayanları şaşırtacak kadar güçlü bir ozandı Veysel. Belki bu nedenle de Veysel'in ölümüyle artık bu işin sonuna gelindiğini düşünüyorlar. Oysa, bence bu sorun, halkın içinde bulunduğu koşullarla ilgilidir. Veysel'i yetiştirmiş, oluşturmus olan bu koşullar değişmediği sürece Veyseller gelmeye devam edecektir. Veysel, sanatıyla lâyık olduğu bu büyük ilgiyi gözleri açık olsaydı görmezdi sanırım. Bunu kendisi de sezmişti, gözlerinin açılmasını istemezdi.

Size göre Âşık Veysel'in belirgin bir felsefesi var mı idi?

Felsefe sözcüğü ile, toplum içinde Veysel'in önerdiği ya da benimsediği bir düşünce biçimi var mıydı diye soruyorsanız, vardı elbet. Bütün iyi niyetli babacan insanlarımız gibi o da çalışmayı öğütlerdi. Yerine göre, geleneklerimize bağlı kalmayı önerdiği de olurdu. Kendi inancı; sevgiye, hoşgörüye ve insanın yaratıcı gücüne dayanan bir inançtı ama, toplumdaki gelişmeler hakkında ne düşündüğü sorulduğu zaman, ne söylemesini istediklerini sezecek kadar da akıllıydı.

Size göre Âşık Veysel'in halk müziğimize olan katkısı nedir?

Elindeki sazı görmeyişinin de zorunlu kıldığı bir nedenle gösterişsiz, süslemesiz bir icra biçimi getirdi." Fazla kalabalığa kulağasma!" derdi. Halk şiirindeki klâsik ve geleneksel konuları gerek kendisinin, gerek zamanının koşulları içinde yeni deyimlerle sürdürdü. Sözlerini bağladığı eski ezgilere bütün halk ozanlarında olduğu gibi yeni biçimlemeler getirdi.

Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan'lar yanında Âşık Veysel'in bir değerlendirmesini yapabilir misiniz?

Bu tür kıyaslamalarla değerlendirmeler bence doğru değil. Belki zaman geçtikçe halkın katkılarıyla Veysel de onlar gibi daha da büyür. Yalnız Karacaoğlan'la ortak bir yanı vardır Veysel'in. Karacaoğlan Sünnî bir ozandı fakat Alevî halk tarafından da sevilirdi. Aşık Veysel ise Alevî bir ozandı, fakat Sünnî halk tarafından da sevilirdi. İkisi de inançlarında bağnazlıktan kurtulmuştu.

Türkülerimizin batı çalgılarına uygulanmasına ve gençler tarafından değişik biçimlerde söylenmesine ne dersiniz?

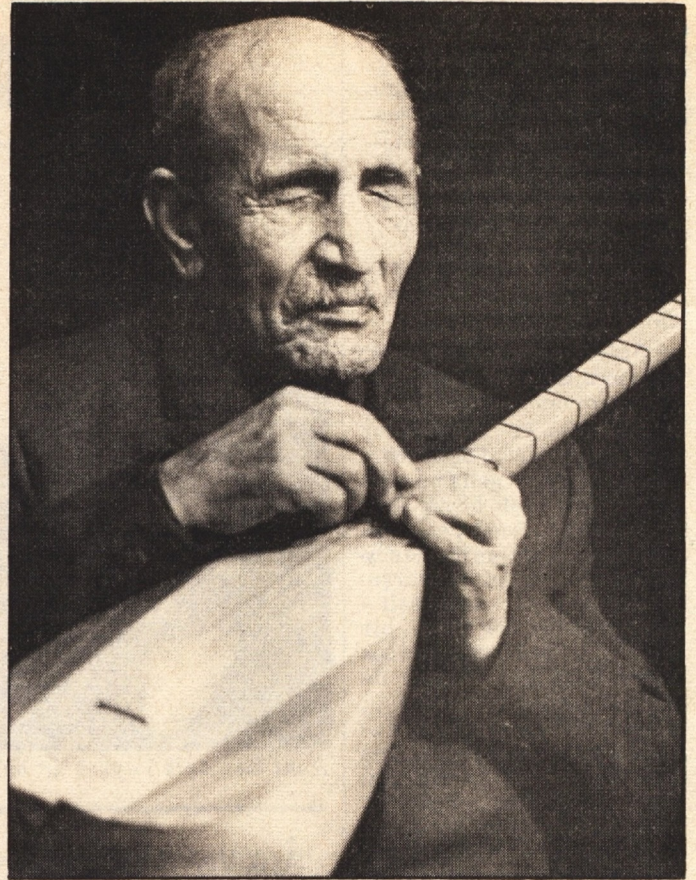
Ülkemiz için o çalgıların ve o tür müziğin gereğine inanıyorsak, gelecek kültürümüz için bu kaçınılmaz bir şeyse, her müzik türünün kendi kuralları içinde çalışmak zorunda olduğunu da bilmeliyiz. Türküler, halkımızın sorunlarını özgürce söyleyebildiği tek aracıdır diyebilirim. Söyleniş biçimine de hiçbir sınır koymaz. Ben burada asıl başka bir noktaya değinmek istiyorum. Türküler, hayattan kopmamış, halkın hayatında önemli sayılan hiçbir olayı atlatmamış olmalarıyla hayata karşı güvenimizi arttırır, yaşama gücünü daima taze tutar. Türküleri sevmemizin nedeni budur bence. Aynı hayat koşulların oluşturduğu atasözleri gibi bu türküler de kişi olarak hiçbir kişinin tek başına söyleyemeyeceği ve yapamayacağı kadar sade ve sağlamdır. Bu böyle olmakla beraber bizim özlemini çektiğimiz bir kültürün ve sanatın yolunu aydınlatmış da olsalar, çağdaş bir kültürün içinde ne tek başına bu atasözleri yeterlidir, ne de bu türküler yeterlidir. Bunun bilincinde olarak türküleri sever ve söylersek geçmişin sıradan bir taklitçisi olma niteliğinden kurtuluruz. Taklit aslı sürdürmez, yozlaştırır ve dondurur. Aslı sürdüren, ona bir "Yeniden doğma" niteliği getiren yaratıcı güçtür. Halkın kültürü içinde Âşık Veysel sıradan bir adam değildi, kendi ölçülerine göre bir yaratıcı güçtü. Biz halkımız için daha ileri koşulların ve daha ileri bir kültürün çabası içinde olanlara da bu hakkı tanımalıyız...

■ ERHAN AKYILDIZ

AHMET KUTSİ TECER:

Çağımız âşıklarının en âşıkı: Veysel

Şair ve yazar Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), Âşık Veysel'i keşfeden ve tanıtan sanatçımızdır. Sivas 'ta edebiyat öğretmeni iken "Halk Şairlerini Koruma Derneği" adındaki derneğin kuruluşuna öncülük etmiş ve bu derneğin 1931'de düzenlediği bir yarışmada Veysel ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki yazı 1944 yılında Ülkü Yayınevi'nin yayınladığı kitaptan kısaltılarak alınmıştır.

Ozan Sağdıç'ın objektifinden Aşık Veysel

Âşık Veysel.. Onu böyle anmak için birkaç sebep var. Bir kere o bize gelenekten doğageldi. Hoş bu gelenek, "âşık" - lık geleneği, bugün artık, tutalım iki yüzyıl, bir yüzyıl, hattâ elli yıl öncesi kadar sürümlü değil ama, bütün bütün ortadan silinmiş de sayılamaz. Dünkü halk edebiyatını, bu arada âşık tarzını hazırlayan, besleyen geliştiren ve sürdüren şartlar, (eski yaşayış çevresi, bu gün tarihe karışan halk kurumları, eski duygu, eski zevk...) bunlar birer birer, yaprak yaprak dökülüverince halk şiirinde, daha toplu olarak halk edebiyatında bir şekil, bir tarz, bir gelenek meydana getiren yüzlerle, binlerle "âşık"ın dehasından kuvvet alan bu kaynak da artık çekilmeye yüz tuttu.

Türkiye halkçılık inkılâbından ve Türkiye'deki yeni rejimin yerleşmesinden sonra millî hayatın sosyal yapısı bu halkçı ülküye doğru yöneldi.

İşte bu durum dolayısiyledir ki, araştırmalar arasında bir taraftan da eski halk edebiyatına, eski halk şiirine, eski halk sanatlarına, halkın sağladığı geleneklere ulaştık. Bazılarının sandığı gibi bu ne bir geriye dönüş, ne bir "altın çağ" hasreti, ne de bir halk- aydın ikiliğidir. Olsa olsa eski bir gelişme olan halk edebiyatımızın (hikaye, şiir, meydan temsili...) kendinde taşıdığı vasıflardan ötürü duyduğumuz bir yakınlıktır. Bu edebiyat her şeyden önce, kökleri hayata geçmiş, her çağın içinde, gerçekle denkleşmiş bulunuyor. Bu yirmi yıl içinde, bize hayata bağlı olan her ifade güzel geldi. Büyük bir tasfiyeden sonra Nedim'i, Fuzûli'yi ve daha birkaç Divan şairini yeniden anlayarak sevmemiz de bundan ileri geldi. Halk şairi, halk edebiyatı ise, yere kapanmış bir heykel gibi kırık dökük, folklor alanına düşmüş bir halde, yerden kaldırıldı. Onun ölçüsünde ve terkibinde halkımızın gerçeğini bulduk. İşte bunun içindir ki, halk edebiyatını çok sevdik. Karacaoğlan ı, Dadaloğlu, Köroğlu, Yunus Emre karanlıktan aydınlığa çıktılar.

Bütün bunlar, eski âşıklar bize bu geleneği gönülleri ve dilleri ile taşıyan birtakım âşıkların âşıkı kimseler yardımıyle erişti. Onun için biz bu âşıkların âşıklarını da çok seviyoruz. Âşık Veysel işte bunlardan biri; sazı ile, sözü ile tam onların bir torunu, hem bugün yaşayan âşıkların gerçekten en âşıkıdır.

Bundan dolayı onu böyle anıyoruz: Âşık Veysel.

Veysel Şatıroğlu... Onu böyle anmak için yine bir çok sebep var. Âşık'ımız, Şarkışla'nın nüfus kütüğünde Cumhurluk vatandaşı olarak " Şatıroğlu " adı ile kayıtlı bir Türktür. Hayatının bu son yirmi yılı içinde sanatını genişleten, sazına ve sözüne zamanının rengini getiren çağdaş bir sanatçı olarak bir de Şatıroğlu vardır.

Aşık Veysel'de Veysel Şatıroğlu dirilirken, Veysel Şatıroğlu'nda Âşık Veysel biti-yor. Tanzimat'tan gelenlerle onun farkı, gelenekten çıkageldiği için, bir ses farkıdır. O'nun teli bize göre bağlanmıştır. Tanzimat'ın teli taklit bir bağlanmadır; evvelkisine "düzen", ikincisine "akort" dediğimiz gibi Veysel bir bakıma öbür çağdaşlarını okumuş gibidir; mesela Ceyhun Kansu, Veysel'i ne kadar okumuşsa, Şatıroğlu da Ceyhun'u sanki o kadar okumuştur. Veysel' le çağdaşları arasında o kerte birbirini çeken taraflar vardır. Ceyhun Kansu ile Faruk Nafiz Çamlıbel ne kadar birbirinden ayrı ise, Şatıroğlu da çağdaşlarından bu tarzda ayrılır. Onu diğerlerinden ayıran taraf, demin de belirttiğim gibi, Tanzimat geleneği yerine, halk şiiri geleneğinden çıkmasıdır. Veysel Şatıroğlu, Âşık Veysel'le halk şiiri geleneğini miştir. Çağdaşları Tanzimat'ı yaşamış, "bugün"e oradan gelmiştir. Fakat bu "bugün" o kadar başka, o kadar ayrı bir şeydir ki, hangi gelenekten çıkarsa çıksın, "bugün"e gelenler, "bugün" dediğimiz bu son yirmi yılın inkılâp Türkiyesine ulaşırlar. Şatıroğlu'nu zamanına bağlıyan da işte budur.

Şatıroğlu'nun değişleri de bir araştırma, bir denemedir. Onun da başlıca vasfı, zamanımızın vasfı ile denklidir. Onda da millet-halk bütünü duygusu, onda da vatan-toprak duygusu hakimdir. Onun dili de bunları, söylemek için bir aranmadır. Aşık Veysel sazı ile:

Mecnun'um Leylâ'mı gördüm,
Bir kerrece baktı geçti...

diye başlıyan ünlü türküsünü kalbleri ürperten bir eda ile çınlatırken, o, halk edebiyatı geleneğinin en özlü bir devamıdır. Yine:

Yiğitler silkinip ata binende
Derelerde boz kurtlara ün
olur....

diye Köroğlu'yu diriltirken o bir "raspot" gibi geleneği canlandırır. Eski ozanların bir yankısıdır.

Fakat:

Uzun. ince bir yoldayım,
Gidiyorum gündüz gece
derken o artık Şatıroğlu'dur.

Biz, dostları, Veysel'i hem Âşık Veysel olarak, hem Şatıroğlu olarak tanıyor ve seviyoruz. Sazlı sohbetlerindeki büyük taraf da budur. Onun şahsında Âşık Veysel'den Veysel Şatıroğlu'na gelip giderken hiç aksamadan içimiz dünden bugüne, bugünden düne gidip gelir.

Veysel, tanıdığım insanların en sevimli, en zarif olanlarından biridir. Konuşmaları arasında, zaman zaman öyle nükteler söyler ki insanda yer eder, kaybolmaz.

Veysel daima içine bakar, fakat herşeyi oradan nasıl görür? Şaşmamak kabil değildir.

Bir gün, beraberce, bir yemeğe davetli idik. Ev sahibi masallardaki kadar çekici bir sofra hazırlamıştı. Davetliler seçkin adamlardı, ama, sohbetlerinin bir çeşnisi, bir tadı yoktu. Ev sahibi de bundan üzülüyordu. Veysel orada hazır, saz orada hazır, ses orada hazır.. Fakat ne yapsın?.. Davetlilere, Veysel'e ait nakledilmedik bir şeyimiz kalmadı. Yazık ki bu seçkin misafirler, Veysel'i hatırlamıyacak kadar topluluktan uzak, avara, sökük bir halde idiler. Ben de sıkılıyordum. Bir aralık Veysel'e hatır alma kabilinden sordum:

-Âşık, nasılsın?

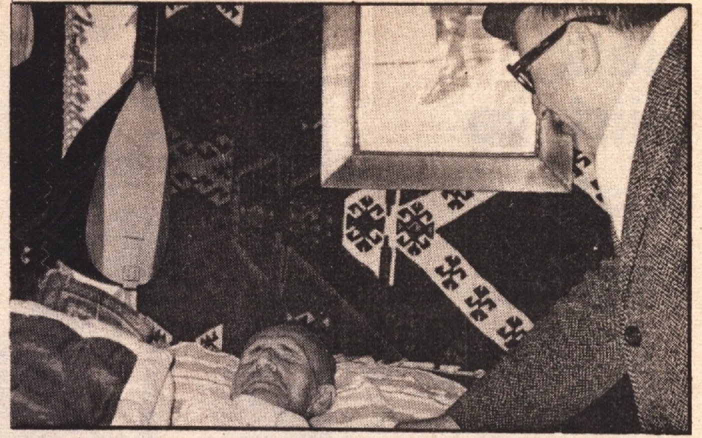
Meclisin hali onu nekadar rahatsız etmiş olacak ki hemen cevap verdi:

-Biz yiyip içiyoruz ama, saz acından ölüyor!

YAŞAR KEMAL

BALDAKİ TUZ

Şöyle bir bakarsak Veysel'in yaşamına, şiirlerine ilk bakışta onda bir kabul eden kişiyi görürüz. İlk bakışta Veysel razı, başkaldırmayan kişi gibi görünür. Bu belki biraz da Anadolu halkının görüntüsüdür. Anadolu halkı da uzaktan böyle görünür, razı ve başkaldırmayan.. Zaten köylülük razı ve başkaldırmayandır, köylü asıllı kimselerde de vardır bu görünüş. Bir Tolstoy'da, bir Tagor'da, daha ne kadar köylü asıllı kişiyi aklınıza getirirseniz getirin göreceksiniz ki, köylü asıllılar, başlarından büyük maceralar geçmemişse başkaldırmıyorlar. Karacaoğlan'dan Dadaloğlu'na kadar şiirimiz başkaldırmamıştır. Başkaldırmamış ve değişmemiştir. Dadaloğlu'na gelince şiir bıçakla kesilmiş gibi ses olarak, hava, duygu olarak bambaşka olmuştur. Çünkü Dadaloğlu çağında toplum başkaldırmış, şair de başkaldırmış ve sesi babayiğit bir ses olmuştur. Bu çağda da halkın içinden yetişen şairlerin çoğu büyüklü küçüklü türlü etkenlerle başkaldırıyorlar. Yüzlerce halkın içinden çıkan, köylü kökenli şair başkaldıran şiirler yazıyorlar. Veysel'in yetişme çağı Cumhuriyetin ilk dönemleriydi ve köylü yenilmiş, kaderine razı bir durgunluk içindeydi. Büyük savaşlardan sonra Anadolu nekahat günlerini yaşıyordu. Veysel Tekke kökenli bir şairdir. Onun mayasında köylülük kadar tekkecilik de var. Köylülükten ve tekkeden gelen gelenekleri birleştirmiş, şiirini öyle yapmıştır. Veysel'in büyük ustaları Pir Sultan Abdal, Yunus, Kul Himmet'tir.. Bunlar kadar da Karacaoğlan'dır. Veysel'in şiirini besleyen büyük kaynaklar çok yönlüdür. Veysel 1933'lerde Sivas'ta Ahmet Kutsi Tecer'le, ondan sonra da Sabahattin Eyuboğlu, Orhan Veli'yle karşılaşmıştır. Veysel için her ses, her söz nereden kimden gelirse gelsin önemliydi. O her sese her söze candan kulak verir kendini oluştururdu. Veysel'i tanıyanlar bilirler, sonsuz bir şiir bilgisi vardı. Kendinden önce gelen ustaları derinlemesine bilirdi. Bir Yunus'u, bir Pir Sultan'ı, Karacaoğlan'ı o kadar bilen insan belki çağımızda yoktu. Birçok ünlü Karacaoğlan şiirini ilk olarak Veysel'den duyduk. Örneğin: Yar yüzüne yüz yıl baksam az gelir, Bin yıl dahi baksam kanan değilim. Veysel söylemeden önce bu güzel Karacaoğlan şiirini kimse bilmiyordu. Daha nicelerini de bilmiyorduk. Ondan Pir Sultan'ı öğrendik. Ondan büyük ustaların gerçekten ses ve söz olarak büyük yanlarını, köylüyü, halkı öğrendik. Veysel'in büyüklüğü inanılmaz kadar büyük zenginliğinde, bilgisindeydi. Veysel, dört köşeye kulak vererek, hiç bir şeyi kaçırmadan öğrenerek, en küçük ayrıcalığı bile geçmişi, geleceği öğrenerek kendisini oluşturdu. Şimdi Veysel'in başkaldırmasına gelelim. İnsanoğludur, başkaldıran bir yaratıktır. Çağı, durumu, sosyal tabakası ne olursa olsun, insan başkaldırandır. Özelliği budur. Tolstoy'un, Tagor'un başkaldırmaları az başkaldırma mı. Hani pasif başkaldırmaları, barışçı başkaldırmaları köylülüktendir. Köylülük en az dalgalanmalara uğramış bir tabakadır. Veysel şiirini yenilemiş, geleneği kırmıştır. O Karacaoğlan değildir, Pir Sultan da değildir. Onun şiiri yüzeyden geleneğe bağlıdır ama, içerik olarak, biçim olarak geleneği kırmıştır. Veysel ne kadar razı bir kişi görünürse de onun şiirinde zaman zaman, belki de çoğunlukla bir başkaldırma görebiliriz. Doğaya, insana, tutuculuğa, Allaha karşı.. Veysel görmüş geçirmişliğin, uzun bir gelenek yaşamışlığın hoşgörüsünde, öfkesinin derinindeydi. Veysel en yeni şiirlerini Hasanoğlan'da yazdı, hem de en güzel şiirlerini, Veysel, yeni bir Veysel olduysa Hasanoğlan Köy Enstitüsünde oldu. Orada saz öğretmeni olarak yeni oluşan aşklı şevkli bir köylü dünyasına katıldı. İlk yıllarda Hasanoğlan, yapmanın, yaratmanın bir sevinç şakıması sındaydı. Veysel de bu şakımayı iliklerine kadar yaşadı. Ben Veysel'i o yıllarda tanıdım. Sevincli bir sakımadaydı. Karacaoğlan da böyle şakır mıydı, diye sordum Veysel'e. Önce anlamaz gibi yaptı, sonra birden güldü, uzun güldü, sonra, Karacaoğlan böyle şakıyamazdı fıkara, dedi. Onun Hasanoğlanı yoktu, dedi. Veysel'i gelenek getirdi. Geleneğin sağlam kökünde Veysel filizlendi, çağa karıştı, çağı, dünyayı yoğunluğuyla yaşadı. Biz Veysel'e Veysel'in bize önem verdiği kadar vermedik. Veysel bir süre Ankara'da bana durmadan Or-

Sivas Valisi Kaya Can, Veysel'i son kez seyrediyor.

Ünlü ozanın bayrağa sarılı cenazesi önünde köylüler.

Bir yaşlı köylü kadın Veysel için feryat ediyor.

Köyünün çocukları son yolculukta Veysel'i uğurluyorlar.

S. EYUBOĞLU: Halk Şiiri ve Âşık Veysel

Sabahattin Eyuboğlu 1952 yılınaa yazdığı bir yazısında halk şiirini ve Veysel'i anlatmıştı. Bu yazının ikinci bölümünü sunuyoruz:

Sivas'ın Sivralan köyünden zaman zaman çıkıp aramıza gelen bu gerçek halk şairini on yıl önce Ankara'da tanımıştım. O zaman en güzel şiirlerini henüz yazmış değildi. İlk bağlandığım ve o gün bugündür artıp da eksilmeyen tarafı olgun insanlığı sözünde ve işindeki dürüstlüğü, her halinin yerindeliği ve anlayışlı inceliği oldu. Aşık Veysel bildiğini tam biliyor, bilmediğini rahatça söylüyor karşısına çıkan her yeniliğe saygılı bir dikkatle her an açık duruyordu. Ömrünü pazarlıksız, şikâyetsiz bir cömertlikle bağladığı sazını düzenlerken, çalarken, ekdiği buğdayı biçen bir köylü kadar tabiiydi. Aynı tabiiliği sazına şiir söylerken de bulacak ve bir insanın aletiyle nasıl kaynaştığını şu unutulmaz mısralarla anlatacaktı:

Eyüboğlu, çok sevdiği halk ozanı Aşık Veysel'le...

Sen petek misali, Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu, sen bir dut dalı
Ben babamı, sen ustanı unutma.

Yunus'tan buyana halk şiiri zincirinin son halkası sayabileceğimiz Veysel'in, kendini, işini ve dünyasını bilmeyi, insan ve şair olmayı Sivralan köyünde nerden, kimden, nasıl öğrendiğini bilmiyorum. Orta Anadolu'nun çelimsiz bir tümseğinin içinde dokuz kat uygarlık saklayan höyükleri, toprakla bir olan boz bir kımıldanış altında dünyanın bütün renklerini taşıyan kuşları gibi o da için için neleri pişirdiğini uzaktan belli etmez. İn cin yok deyip geçecekken bir de bakarsın kat kat açılan bir âlem; çöl ortasında pırıl pırıl su, Dünya gibi onun da:

Ne ucu bellidir ne de ortası
Bir gizli sır giyinmiştir libası...

Halk şiiri geleneği içinde Veysel, uzaktan birbirine benzeyen köyler için de bir köydür. Hep aynı saz, aynı söz deyip geçebilirsiniz. İnsanlığından ayrılmayan şiiri, halkından, toprağından da ayrılmaz. Türk olduğu için türkü söyler gibidir:

Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda, yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türküz, türkü çağırırız.

Ama Kızılırmak gibi sularını yayladan köyden, çeşmeden çaydan toplayan hiç te başka türlü, kendine benzer olmak kaygularına düşmeyen, türkçeyi yolda bulduğu gibi kullanan Veysel'in ne kadar kendine özgü bir tadı tuzu olduğunu her yakından bakan farkeder. Bununla beraber Veysel'de iki çeşit kendindenlik görülüyor: Bunlardan biri türkü geleneğinin özüne ve sözüne derinden bir bağlılıkta, sıkı bir düzen içinde rahatça konuşmakta, uzun bir sabrın meyvası olarak kazanılmış. Şu türkçenin tadına tat katan mısralarda olduğu gibi:

Veysel der çıkayım bir yüce dağa
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa
Zaman gelir tenim düşer toprağa
Karışır toprağa toz olur gider.

....

Dert bir yana çeker, sevda bir yana.

....

Dağlar çiçek açar, Veysel dert açar.

Bir de gelenekten az çok sıyrılarak yeni bir yol bulan Veysel var:

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece...

....

Yel estikçe hışır hışır
olan yaprak titireşir.

Bu bir başka türlü sesinde bile Veysel halkca düşünüp konuşuyor. İşte, yeni Türk şairlerinin, çok başka yollardan gelip halk şiiriyle ve Veysel ile buluştukları nokta da budur: Hem halktan hem kendinden olma; hem düpe düz türkçe hem de kendince konuşma; kaybolmadan kaynaşma, çokluğa katılma. Yalnız, bu buluşmayı, ne kadar verimli de olsa, bir dönüş haline getirmek, halk şairinin, Veysel de olsa, ardından gitmek, vaktiyle halktan ayrılmamız, Yunus'tan uzaklaşmamız kadar yanlış bir yol olur. Veysel bile ileri bir dünya görüşüne doğru gelişmek, Kızılırmağı "pavlikeye dökmek" isterken yeni şairden beklenen türkü değildir elbet. Ondan alınacak ders, sanatına tertemiz, bir gönül ve bir ömür vermesi, içinde ve dışında olup biteni açık gözlerden daha iyi bilmesi Sivralan köyünden dünyaya açılması, halktan, haktan, iyiden ve güzelden yana, işinin ehli ve sözünün eri olması, insanlıkla şairliği ayırmaması... daha ne olsun diyeceksiniz, ben de öyle diyorum.

YAŞAR KEMAL

han Veli okuttu ve anlatırdı. Önceleri çok önemsemiyordu, bu adamda ne var diye de şaşıyordu, bu kadar önem veriyorlar ki.. Sonra sonra, az da olsa, Orhan'ın tadına vardığını anladım... Sevdiği, Orhan'dan seçtiği, üstüste okuttuğu şiirleri oldu. Şiirinin yeniliği, bir yerde gelenekten kopuşu, büyük şiirimize yeni bir halka oluşu çağın getirdiği yenilikleri Veysel'in uzaktan da olsa kulak verişidir. Veysel makinaya hayrandı. Bir çiçeği, bir ağacı sever gibi bir makinayı severdi. Biliyorum, o ağaçları durmadan okşardı, yoklardı. Bir seferinde bir otomobili de merakla tepeden tırnağa yokladığını gördüm. Ne kadar yokladı bilmiyorum, elini gülerek mutluluk içinde otomobilden çektiğini şimdiki gibi anımsıyorum. Veysel bugünün şairi olsaydı, bugünü dünü yaşadığı gibi yaşasaydı onun şairi de bugün halkın içinden çıkan şairlerin şiiri gibi olurdu. Veysel'i iyi okuyanlar onun inceden de olsa, köylü yanını kırarak bir başkaldırma şairi olduğunu görecekler. Ve "Dağlar çiçek açar Veysel dert açar"ın tadı na varacaklar. "Kuş olsan da kurtulmazdın elimden, eğer görse idim göz ile seni."

Kökiyle birlik adam, razı adam, kabul etmiş adam, doğaya, insana, çalışmaya, yaratmaya hayran adam... Elbette bir yandan da başkaldırırdı. Kendi kökenine aykırı da olsa, kendi kişiliğinin üstüne yürüyerek de olsa... Çünkü Veysel köküyleydi ve kökü direnen. her şeye karşın yaşamakta inat eden, bütün kötülüklerin, olumsuzlukların üstesinden gelmiş, yaşamını sürdürüp çağımızı yaratmış insanlıktı. Veysel'in başkaldırması alttan alta bir gülmedir belki de. İlle de Veysel'de bir başkaldırma bulmak istiyor, buna çabalıyor demeyin. Gerçekten bu kabul eden kişi, bu sonsuz hoşgörüdeki kişi gülerek, eğlenerek, öfkelenerek de başkaldırıyordu.

"Kimi yaya kimi atlı
Kimi uçar çift kanatlı
Dünya şirin baldan tatlı
Eyvah balı tuza katmış"

Büyük ustası Yunus gibi Veysel'in de gülen selamı her dem üstümüzde olacak. Gülen, sevinen, dünyaya hayran, balı tuza katmışsak da...

VEYSEL'DEN SEÇMELER

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşikâr etme
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh ü zâr etme

. . . .

Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma.

●

Yüce dağlar ova gibi düzlenmez
Veysel muhannetten kerem gözlenmez
Tilki gölgesine arslan gizlenmez
Yiğidin gölgesi kendinden olur

●

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece

●

Dağlar çiçek açar Veysel derd açar
Derdine düştüğüm yâr benden kaçar
Gerçek âşık olan kendinden geçer
Derdini âleme yayar iniler

●

Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gök yüzünde dalgalanır seslerim

. . . .

Alimler âlemi ölçer biçerler
Hanını hasını eler seçerler
Bu dünya fânidir konar göçerler
Veysel der ki gel barışak küslerim

●

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdık yârim kara topraktır

. . . .

Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır

B. RAHMİ EYUBOĞLU:

Veysel, üç önemli işi en iyi biçimde yapmıştır

Ahmet Kutsi Tecer keşfetmiştir Aşık Veysel'i. O yıllarda halk sanatıyla çok ilgileniliyordu. Behçet Kemal Çağlar ve Adnan Saygun da yurt gezilerine bu amaçla çıkıyorlardı. Bu gezilerden birinde de Adnan Saygun, Ruhi Su' yu keşfetmişti. Ahmet Kutsi Tecer'den sonra ağabeyim Sabahattin, Veysel'le çok ilgilendi. İyi dost oldular. Sabahattin, dünyanın en güzel hayvan hikâyelerinin bizden, Ezop'un yurdu olan Anadolu'dan çıktığına inanıyordu. Veysel de onunla her buluşmasında yeni bir hayvan hikâyesi anlatıyordu. Bunlardan birini anımsıyorum: Bir yılanla tazı ahbap olmuşlar. Bütün yurdu dolaşmağa çıkmışlar. Yılan dağ yılanı olduğu için, bir dereye geldiklerinde tazı "Sen bana sarıl, dereden geçiririm" demiş. Yılan tazının boynuna sarılmış. Dereyi geçerlerken tazının boynunun sıcaklığı, yılanın iştahını kabartmış, boynu sıkmağa başlamış. Tazı, tehlikeyi anlayınca "Aman yılan kardeş, boğmadan bir uzat da yüzünü göreyim" demiş. Yılan, uzatınca, tazı hemen başı koparmış. Kıyıya çıkınca yılanın başsız vücudunu dereye paralel dümdüz uzatmış. Sonra: Ulan eşşoğlu, dost dediğin dosdoğru olmalı, demiş.

Aşık Veysel, üç önemli işi birden en iyi biçimde başarmıştır: Yazmış, bestelemiş ve çalmıştır. Yani üç ayrı kişinin yapacakları işleri en iyi biçimde tek başına yapmış, yirmi beş yıl bu çabayı çok iyi sürdürmüştür.

Aşık Veysel için bir senaryo hazırlamıştım. İlginç bir film ortaya çıkmıştı. Yazık ki sansür yüzünden bu filmin onda sekizi gitti. Onda ikisi kaldı. Yani film kuşa döndü.

Aşık Veysel'in Yunus Emre'den bu yana gelen gerçek âşıklar zincirinin son halkası olduğu üzerine söylenenlere katılmıyorum. Aşık Veysel de buna katılmazdı. Aslan yatağı boş kalmaz.

ÂŞIK VEYSEL'E SELÂM

İki gözünde iki zindan
On parmağında on çeşme nur
Yüreği yanmış tutuşmuş
Sıvas'tan bir âşık gelir.

Kara diken tırmalama yüzünü
Deli poyraz köstekleme hızını
Dağlar taşlar incitmeyin dizini
Yedisinde kaybetmiş iki gözünü
Sıvas'tan Âşık Veysel gelir.

Sekizinde düzenlemiş sazını
Dokuzunda düşmüş garip yollara
Sazına banmış sözünü
Acısını,sızısını ekmeğine katık etmiş
Pençe vurup sarı teli inletmiş
Dağlar çiçek açmış Veysel dert açmış
Elinde sazı var dut dalından
Bir kara gün dostu tutmuş elinden
Dağlar taşlar hoşnut kalmış dilinden
Yol verin ağalar yol verin beyler
Bu gelene Veysel derler.

Saz petek misali,söz de bir arı
Beraber uğraşıp yapmışlar balı
Veysel bu sırra mazhar olmuş
İki sanat bir gönülde birleşmiş
Samanlık seyran olmuş.

Ama sadece sanat sevgisi mi dersin
Veysel'i Veysel eden?
Usta olmak yeter mi dersin
sazın sapına kadar?
İşin içinde zokayı yemek var
Yedisinde kaybetmese iki gözü
Ne tadı kalırdı şu beytin ne tuzu
Kuş olsaydın kurtulmazdın elimden
Eğer görse idim göz ile seni...

B. RAHMİ EYUBOĞLU